
HUSZADIK SZÁZADI DUKUMENTUMOK

Z. Tóth Csaba

A BALFOUR-DEKLARÁCIÓ ÉS A CIONIZMUS

Amikor a brit csapatok 1917. december 9-én elfoglalták a törököktől Jeruzsálemet, a cionista mozgalom fejlődése döntő pillanathoz érkezett. Csak húsz év telt el az első bázeli kongresszus óta és harminc év volt vissza Izrael állam tényleges megalapításáig, ami jelzi az ügy viszonylag gyorsan megmutatókozó eredményeit az első, 19. századi útkeresések után. Theodor Herzl és társai elképzeléseit felkarolta a brit birodalom politikai vezetése, és ennek egy 1917. november 2.-i, nem nyilvános levélben, az Arthur James Balfour, brit külügyminiszter nevéhez fűződő nyilatkozatban is hangot adtak. A levél címzettje Lord Lionel Walter Rothschild, a Brit Cionista Szövetség elnöke volt. Egy évvel az I. világháború vége előtt e szándéknyilatkozat jelentősen hozzájárult ahhoz is, hogy Amerika a nem elhanyagolható amerikai zsidó pénzügyi érdekeltségekkel együtt nyíltabban részt vegyen a világháborúban az antant oldalán. Amikor nem sokkal ezt követően a Balfour-levél nyilvánosságra került, óriási felháborodást keltett a németek körében.

Már-már az elfogultság gyanújába keveredhetem a Rhodes-Milner csoport tevékenységének vissza-visszatérő taglalásával kapcsolatban, mégis tény, hogy a cionista törekvések közül is azok a legérdekesebbek, amelyek a brit és zsidó kapcsolatok nyomán rajzolódtak ki, hiszen végül ténylegesen az angolok és elsősorban a Rhodes-Milner csoport befolyásos tagjai voltak azok, akik védőszárnyaik alá vették ezeket a kezdeményezéseket. Igaz, korántsem önzetlenül: 1923-ban maga Lord Milner is kifejezte egyik felsőházi beszédében, hogy teljesen más dolog a szélsőséges cionisták ügye, és más a Balfour-deklaráció brit értelmezése. Winston Churchill 1937-ben nem titkolta azt sem, hogy a nyilatkozat íróit nem emberbaráti lelkesedés, hanem a „szövetségesek általános győzelmének előmozdítása”, azaz Amerika háborúba lépésének elérése vezette. Bizonyos hálaérzés is szerepet játszhatott a britek részéről, hogy Napóleon legyőzéséhez Nathan Mayer Rothschild jelentősen hozzájárult.

A cionizmus kérdésével foglalkozni a holokauszt után hatvan évvel is nehéz probléma, sokak szerint már a dolog megemlézése, a *zsidó* szó pusztán kimondása is érzékenységeket sért, mintha nem is létezne ez a fogalom, ez a népcsoport, vagy mintha tagjainak szégyenleniük kellene hovatartozásukat. Előre kell bocsátanom: jelen cikk nem előítéletek, érzelmek felkeltését, hanem a történelmi-szellemi összefüggések, tények ismeretét kísérli meg olyan magasabb szempontok mérlegelése jegyében, melyek nélkül meggyőződésünk szerint nem létezhet hiteles emberismeret, melyre a társadalmi béke épülhetne.

A történelmi zsidó állam újraalapítására, Palesztina zsidó telepekkel való benépesítésére irányuló törekvések gyökerei a 19. század első feléig nyúlnak vissza. Első ízben 1840 februárjában, a reformer, keresztény lelkiületű Lord Shaftsbury javasolta a külügyminiszternek, Lord Henry Palmerstonnak, hogy a zsidó-

kat engedjék letelepedni Palesztinában, nem utolsósorban a „nagyobb brit érdekek fenntartása” miatt. Shaftsbury indítványozta egy brit konzulátus létesítését is Jeruzsálemben. Az 1840-50-es éveket követően azután számos cikk, könyv, brosúra, társaság keletkezett, amely a Palesztinába való zsidó visszatelepülést vallási vagy politikai érvekkel propagálta, illetve tevőlegesen megalapozta zsidó részről, de itt-ott angol és amerikai részről is (ún. keresztény, jobbára protestáns cionisták). Benjamin Disraeli (1804-1881), a későbbi Lord Beaconsfield Britannia zsidó származású miniszterelnöke volt 1868-ban, majd 1874 és 1880 között, aki már az 1878-as berlini kongresszustól azt várta – 17 évvel az első cionista kongresszus előtt –, hogy létrejön egy zsidó világszervezet a palesztinai zsidó állam megalapításának szándékával és lehetőségeivel. Miniszterelnökségét egyaránt jellemezték szociális reformok és erős birodalmi külpolitika. 1875-ben hatalmas eredményt jelentett Anglia számára, hogy Disraeli – a parlament és a külügy tudta nélkül – az egyiptomi pasától a Rothschild-család pénzén, részben adósság fejében, megszerezte a Szuezi-csatorna részvényeit. Második megválasztása előtt kialakult ugyan egy ellentét a Lord Robert Arthur Cecil, Salisbury harmadik márkija (1830-1903) és a családja által képviselt „velencei”, oligarchikus irányzat és Disraeli politikája között, ami egy ideig rányomta a bélyegét a konzervatívok vitáira, de az ellentét megoldódott a liberális imperialisták fellépésével, ami utal egy bizonyos szövetség létrejöttére a cionisták és a brit imperialisták között.

Fél évszázad telt el Lord Shaftsbury felvetése óta, amikor felbukkant a pesti születésű, felvilágosult német-zsidó újságíró és színműíró, Theodor Herzl (Benjamin Cevi, 1860-1904), aki 1891-ben lett a liberális bécsi Neue Freie Presse munkatársa, és itt fejtette ki nézeteit először a zsidóság helyzetéről. Herzl a Párizsban 1894-95-ben lezajlott Dreyfus-perről tudósítva (a zsidó származású francia tisztet a németek javára történt kémkedéssel vádolták, alaptalanul) először került élesen szembe a per kapcsán jelentkező antiszemitizmussal, ami arra sarkallta, hogy végigkilincselje Európát nagyhatalmi támogatókat keresve terve megvalósításához. Ettől fogva Herzl-t tekintik a politikai cionizmus megalapítójának. Fokozatosan kialakultak a cionizmus irányzatai: a revizionista jobboldali radikálisoké, akik a brit befolyás útjait egyengették, s amelynek fő ideológusa Vladimir Jabotinsky volt (1923-as könyve, a *Vasfal*, úgy tűnik ma is inspirálja a falépítő izraeli politikát), és a munkapárti baloldali szocialistáké, akik Aaron David Gordon irányításával bojkottot, sztrájkokat szerveztek a „Rothschild-gyarmatosítók” ellen, de „minden fát és bokrot zsidókkal akartak ültetni Palesztinában”. A harmadik az ortodox zsidó rabbinikus irányzat mérsékeltjeinek meglehetősen csekély csoportja, amelynek képviselői kezdetől szemben álltak a cionizmus céljaival, Izrael állam megalapításával, illetve nem értettek egyet ennek radikális eszközeivel. Herzl egyik életrajzírója, Mark Braham 1972-ben egyenesen úgy fogalmazott velük kapcsolatban: „volt egy zsidó konspiráció – a zsidók ellen!” Több más kutató, köztük Antony Sutton is utalt egy mélyebb, kevésbé észrevehető tendenciára, mely szerint az antiszemi-

tizmust bizonyos körök tudatosan azért keltették föl, hogy a saját szerepükről, melyet például a bolsevizmus elterjesztésében játszottak, eltereljék a figyelmet. Winston Churchill például 1920 februárjában írt egy cikket a London Illustrated Sunday Herald-ban *Zionism versus Bolshevism* címmel. Ebben éles különbséget tesz „nemzeti, lojális” zsidók és „nemzetközi, ateisztikus” zsidók között, utóbbiakat „baljós konföderációnak” nevezi, és kijelenti, hogy nagyon nagy szerepet játszottak a bolsevizmus megteremtésében és az orosz forradalom kivitelezésében. Sutton szerint ez nem felel meg a tényeknek, és kimutatja, hogy a zsidók aránya az 1917 októberi eseményekben nem volt magasabb a cári időkben való szereplésüknél. Henry Wickham Steed, a brit propagandaüggyek egyik irányítója 1919 márciusában Churchillhez hasonló értelemben irányította Edward Mandel House és Woodrow Wilson elnök figyelmét a zsidó összeesküvés-elméletre, ami a Cion Bölcséinek Jegyzőkönyvei megjelenése után terjedt el komolyabban (Sutton: Wall Street and Bolshevik Revolution). Eszerint az angolszász háttérhatalom mintha már egész korán igyekezett volna a zsidókra tolni a felelősséget saját világbirodalmi projektjeiért, melyeket ügyesen álcázott például a Balfour-nyilatkozat humánusnak tűnő állásfoglalásával.

Visszatérve tárgyunkhoz, Herzl egyidejűleg több uralkodónál próbált célt émi. Nem járt sikerrel II. Vilmos német császárnál, sem a török szultánnál, és a párizsi Edmond de Rothschild báró sem mutatott komolyabb érdeklődést a Palesztinában létesítendő zsidó állam ügye iránt. IX. Piusz pápa is ellenezte a tervet, mindenesetre a leendő zsidó állam területén lévő szent helyeknek területen kívüli státust igényelt volna. Herzl 1895-ben és 1896-ban – miközben megírta a könyvét a leendő zsidó államról – Londonba látogatott, ahol találkozott Sir Joseph Chamberlain, gyarmatügyi miniszterrel, aki később a kelet-afrikai Ugandát javasolta a zsidó állam helyszínéül, amit az 1903-as cionista kongresszus hevesen elutasított, és ami majdnem a mozgalom belső szétszakadásához vezetett; majd felmerült a Sinai-félsziget, Ciprus és Argentina is. Ezt követően Herzl a brit birodalom nagy újrálmodójához, a gyarmatosítás atyamesteréhez, Cecil Rhodeshoz fordult, akinek így írt: Ön kell nekem. . . meghívom Önt, hogy segítsen történelmet csinálni. . . de nem az Ön megszokott területén; nem Afrikáról van szó, hanem Kisázsia egy darabjáról, nem angolokról, hanem zsidókról. De a saját útján mehetne és cselekedhetne mostantól. . . Miért is fordulnék Önhöz, ha ez nem tartozna Önre? Valóban miért? Mert ez az ügy valamelyest gyarmati kérdés. Naplójában pedig saját célját Rhodeséhoz hasonlította. E kapcsolat nyomán mintegy kétezer zsidó települt Dél-Afrikába a századfordulón, és Herzl a dél-afrikai, rhodesi minta alapján gondolkodott Palesztina gyarmatosításáról. Palesztin földterületek felvásárlására irányuló izraeli-délafrikai banki, befektetői kapcsolatok ma is fennállnak. Rhodes 1902-ben bekövetkezett halála után Dél-Afrika leendő miniszterelnöke, a Milner-csoport tagja, Jan Smuts tábornok is támogatta a cionista ügyet, ő szoros barátságban volt Chaim Weizmannal, Herzl utódjával a revizionista szárnyból.

Emlékeztetünk rá (*Országépítő*, 2002/2 és 3), hogy Cecil Rhodes titkos társasága 1891-ben alakult meg a brit-amerikai világhatalom megvalósításáért, ennek tagja lett Lord Rothschild, az akkor Európa hatodik nagyhatalmának, kevésbé hízelgően pénzügyi oktopusznak nevezett bankárcsalád angol ágának feje, aki végül 1902-ben Herzl és eszméi mellé állt. Maga a

Balfour-nyilatkozat létrejötte is azt mutatja, hogy Rhodes és köre pozitív választ adott Herzl kérésére, hiszen a filozofikus hajlamú, modorában kissé feminin, ám az ír kérdésben például meglehetősen könyörtelen Arthur James Balfour (1848-1930, miniszterelnök 1902–1905) a csoport tagja volt. Anyja, Lady Blanche Cecil, Salisbury márkí testvére révén, egyúttal az angol uralkodóosztály legbensőbb köreiből tartozott. Bár eleinte a Rhodes-Milner csoport Dél-Afrikával volt elfoglalva, a Közel-Kelet is része volt nagyívű elképzeléseiknek, melyek megvalósításához leginkább az I. világháború vitte közel őket. A háború kataklizmájában három döntő lépést tehetek azon cél felé, melyet a csoport másik prominens tagja, Lord Curzon (India alkirálya, majd 1919–1924 között külügyminiszter) barátja, a geográfus Sir Halford John Mackinder többször megfogalmazott amerikai követőinek (Isaiah Bowman, Nicholas Spykman, James Burnham, Robert Strausz-Hupé, William Bullitt, George Kennan és mások) valamint neokonzervatív tanítványaik során át egészen máig hatóan: az eurázsiai Heartland (Káspi-régió, Közép-Ázsia) megszerzésén keresztül vezet az út a brit-amerikai világhatalomhoz. A 20. században az egyesült Európa létrehozása (Közép-Európa lerombolásán, megosztásán keresztül), Palesztina és környékének, valamint az Orosz Birodalomnak fokozatosan anglo-amerikai befolyási övezetté alakítása azok a világtörténelmi események, amelyek konkrét, geopolitikai értelemben átjárhatóvá tették az utat ennek a célnak az eléréséhez, még ha közben létrejött is a Szovjetunió, ami azonban az establishment érdekeit szolgálta, hisz enélkül nem lehetett volna igazolni a hatalmas fegyverkezést, amelybe az USA az ötvenes évektől belefogott. Ebben a nagyobb, geopolitikai összefüggésben kell látni a közkeleti kérdést is, és Herzl naplójának részletei arról tanúskodnak, hogy felismerte Palesztina birtoklásának tágabb jelentőségét, megjegyzései tükrözik a brit geostratégák szavajárását: Mi lehetnének [Palesztinában] a civilizáció előőrse a barbarizmussal szemben.

Nem csak szavaik, hanem tetteik és módszereik is példaadók lehetnek Herzl és a cionizmus, különösen jobboldali radikális képviselői számára. Mint Benny Morris, izraeli történész rámutat a *Righteous Victims* (Szükséges áldozatok) című könyvében, amely az 1881 és 1999 közötti cionista-arab konfliktusokról szól, Herzl egy idő után felismerte azt is, hogy céljai eléréséhez kifejezetten fel kellene használni az antiszemitizmust. A cionizmus céljainak megvalósításához három út állt rendelkezésre Palesztinában: növelni a megszerzett területeket, növelni a zsidó bevándorlók számát, és csökkenteni a – kezdetben – nagy többségben lévő palesztinok számát és befolyását. (A palesztinok kitelepítése is többször szóba került, elsőként Herzl naplójában 1895-ben). Izrael állam fennállása, 1948 óta – hacsak nem már előbb is – mindhárom stratégia alkalmazására került, annak ellenére, hogy az ENSZ a palesztinok számára is kijelölt egy életteret Ciszjordániában (a Jordán-folyó nyugati partján), a Gáza-övezetben és Kelet-Jeruzsálemben. Fölöttébb ellentmondásos eszközök bevetésétől sem riadtak vissza. Moshe Sharett, Izrael első külügyminisztere, majd miniszterelnöke személyes naplójából részletekbe menően kiderül, hogy a 40-es évek végétől az izraeliek szándékosan követtek el provokációkat, hogy felkeltse az ellenségeskedést és okot szolgáltatassanak a fegyveres akciókra és a területi expanzióra. Mint írja: A harmincas években visszafogtuk a bosszú érzését. . . Most ellenkezőleg járunk el, igazoljuk a megtorlás rendszerét. . . kiiktattuk a mentális és

morális fékeket ezzel az ösztönrel szemben, és lehetővé tettük a megtorlást, mint morális értéket... mint szent principiumot. Az eredetileg héberül kiadott naplóból az Egyesült Államokban is csak részletek jelenhettek meg Livia Rokach tanulmányában húsz évvel ezelőtt, melyhez Noam Chomsky írt előszót. Az izraeli vagy egyéb radikalizmus időről-időre történő fellángolása úgy tűnik változatlanul azon a különös elven alapszik, amit a Milner-csoport egyik alapító tagja, William T. Stead 1899-ben fogalmazott meg utalva egy régi, okkult politikai stratégiára: Hogy létrehozda a mennyek országát, szükséges, hogy legyen egy hatékonyan működő ördögöd. (*Országépítő*, 2004/1).

Most már csak az a kérdés marad, hogy mennyiben válhatna a mennyek országává akár az Európai Unió, akár Izrael állam, illetve, mennyiben ördögök a kiszemelt ellenségek, egykor a németek, az oroszok, vagy most a palesztinok. Azaz mennyiben teszik tudatosan azzá őket, mennyiben használják fel őket annak érdekében, hogy a „nagy célok” elérhetőek legyenek. Az állami terrorizmus lehetőségével 2001. szeptember 11. üvöltő kérdőjelei után fokozottan számolni kell a világpolitikában, és a nyilvánosság, az igazság, a minél szélesebb nemzetközi összefogás erejével meg kell próbálni kontrollálni.

A Balfour-deklaráció kitétele a nemzsidó közösségek figyelembe veendő jogairól – ne feledjük, hogy a palesztinokban nemcsak arabokat, hanem a Biblia filiszteusait is látnunk kell, akiknek ugyanúgy joguk van ősi szülőföldjükhez –, csupán írott malaszt maradt, míg a zsidóság némely képviselői – Izraelen kívül is egyfajta „cionizmust” érvényesítve – gyakran használják fel érdekérvényesítésükhöz az antiszemitizmus vádját, a zsidó holokauszt megrázó emlékét, hogy háttérbe szorítsák politikai ellenfeleiket vagy irreális mértékű kártérítésre tegyenek szert.

Természetesen érthető – akár a 19. század gyarmatosítási lázából levezethetően –, ha egy nép, amely kétezer éve elvesztette függetlenségét, támogatókat keres, hogy visszazerezze

azt, és korábbi történelmi hazájában éljen. Ezt mi magyarok érthetjük meg a legjobban, akik 85 esztendeje várunk hiába országunk és népünk sebeinek begyógyítására, miközben a politika eléri, hogy az emberek nemzeti létérdekeik ellen forduljanak. Kifejezhetjük őszinte sajnálkozásunkat is, ha a kis népek a nagyhatalmak játékszerévé válnak, mintegy beugratják őket a csapdahelyzetek sorába hosszútávú érdekeik szerint (lásd az 1930–40-es évek amerikai bevándorlási politikáját a zsidókkal szemben). Hiszen Lord Palmerston mondotta 150 éve: Angliának nem állandó barátai, hanem állandó érdekei vannak.

DOKUMENTUM

Külgügyminisztérium,
1917. november 2.

Kedves Lord Rothschild,
nagy örömmel nyújtom át Önnek Őfensége kormánya részéről a következő rokonszenv-nyilatkozatot a zsidó cionista törekvésekkel kapcsolatban, melyeket előterjesztettek a kabinetnek, és az jóváhagyta őket.

Őfensége kormánya kegyesen tekint a zsidó nép nemzeti otthonának megteremtésére Palesztinában, és legjobb igyekezetével azon lesz, hogy előmozdítsa e cél elérését. Mindenki számára nyilvánvaló, hogy semmi sem történhet, ami károsan befolyásolhatja a Palesztinában létező nemzsidó közösségek polgári és vallási jogait, vagy a zsidók által bármely más országban élvezett jogokat és politikai státuszt.

Hálás lennék, ha ezt a nyilatkozatot a Cionista Szövetség tudomására hozná.

Őszinte tisztelettel:

Arthur James Balfour

FORRÁSOK:

Carroll Quigley: The Anglo-American Establishment, From Rhodes To Cliveden <http://www.users.cyberone.com.au/myers/quigley.html>
Robert John: Behind the Balfour Declaration <http://www.users.cyberone.com.au/myers/balfour.html>
Balfour – a Leader for Half a Century, New York Times, 2001. márc. 20. <http://nytimes.com/learning/general/onthisday/bday/0725.html>
<http://www.geocities.com/Vienna/6640/zion/judenstchpt5.html>
<http://www.palestineremembered.com/Acre/Famous-Zionist-Quotes/Story637.html>
Shlomo Avineri: Theodor Herzl's Diaries as Bildungsroman, Jewish Social Studies, 5/3. <http://iupjournals.org/jss/jss5-3.html>
Ralph Schoenman: The Hidden History of Zionism <http://www.balkanunity.org/mideast/english/zionism/index.htm>
Rabbi Chaim Simon: A Historical Survey of Proposals to Transfer Arabs from

Palestine 1895-1947 <http://geocities.com/CapitolHill/Senate/7854/transf34.html>
Livia Rokach: Israel's Sacred Terrorism <http://www.chss.montclair.edu/english/furr/essays/rokach.html>
Norman G. Finkelstein: A Holokauszt-ipar - Gondolatok a zsidó szenvedés tőkésítéséről, Kairosz kiadó, Bp., 2003
Mordechai Naor: Zionism – The First 120 Years 1882-2002 <http://www.jafi.org.il/education/100/120/index.html>
<http://www.jewwatch.com/jew-occupiedgovernments-uk.html>
www.nkusa.org
Rudolf Steiner - An Active Opponent Against Antisemitism. <http://hem.passagen.se/thebee/comments/articles/SteinerAgainstAntisemitism.html>
Rudolf Steiner: Az ezoterizmus alapjai Bp., 2003
Andreas von Bülow: A CIA és szeptember11. Bp., 2004